

Ny språklitteratur

Publikationer från språknämnderna

Att förstå varandra i Norden – språkråd till nordbor i nordiskt samarbete. En handledning utgiven av Nordiska rådet, Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret. 5 uppl. 1997

Denna handledning författad av Catharina Grünbaum och Mikael Reuter har nu utkommit i en ny upplaga. Syftet med skriften är att ge råd om hur man kan undvika eller minska svårigheterna i kommunikationen mellan nordbor.

Kielikello, finska språkbyråns tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer.

Nummer ett av tidskriften innehåller presentationer av CD-rom-versionen av Suomen kielen perussanakirja (Nufinsk basordbok). Ordboken presenteras bl.a. av huvudredaktörerna *Marja Lehtinen* och *Risto Haarala*. Bland artiklarna i det andra numret av tidskriften kan nämnas *Sirkka Paikkalas* och *Mikael Reuters* artikel om användningen av finska alternativt svenska namn i texter skrivna på ett främmande, icke-nordiskt språk. I artikeln redogör författarna för den finska och den svenska språknämndens åsikter i frågan. Det tredje numret av tidskriften har myndighetsspråk och klarspråk som tema. Numret innehåller bl.a. inlägg av riksdagens talman *Riitta Uosukainen*, som diskuterar betydelsen av ett gott språk bland beslutsfattarna, konsultative tjänstemannen vid finansministeriet *Seppo Tiihonen*, som tar upp frågor kring klarspråk och service på myndigheter och riksdagsman *Paavo Nikula*, som granskar utvecklingen inom det finska myndighetsspråket under de senaste femton åren. Artiklarna bygger på anföranden som nämnda personerna höll på ett klarspråksseminarium för statliga myndigheter. Nummer fyra av tidskriften innehåller en omfattande matordlista och korta artiklar kring temat mat.

Kieliviesti, Sverigefinska språknämndens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer.

I nummer 1 skriver *Satu Gröndahl* om estetiken i den sverigefinska litteraturen och diskuterar i vilken mån minoritetsspråksförfattare kan påverka utvecklingen av majoritetsspråklitteraturen och huruvida invandrarförfattare skall skriva på sitt eget språk eller på svenska. *Liisa Oittinen* skriver om ett föredrag av *Anneli Räikkilä* om nyord. *André Hesselbäck* presenterar det lilla volgafinska språket *mari*, tidigare kallat *tjere-missiska*. *Margaretha Ternér* har sammanställt en svensk-finsk förteckning över medicinska specialiteter. Ett register över ord och ämnen i årgångarna 1988–1996 finns också. I nummer 2 skriver *Manja Lehto* om ingermanländares språk, *Matti J. Korhonen* kommenterar debatten kring del 3 av verket "Finnarnas historia i Sverige", *Tuija Määttä* skriver om ordet *anadigi* (om ur som är både analogiska och digitala), *Tuuli Forsgren* funderar över varför finnar inte använder en direkt motsvarighet till frasen "mina damer och herrar". I nummer 3 skriver *Erling Wande* om finskspråkiga namn på svenska orter. *Riitta Eronen* visar några smakprov på nyord från cd-versionen av *Suomen kielen perussankirja* (Nufinsk basordbok), *Ranja Kangassalo* berättar om sin tvåspråkiga dotters funderingar över den egna dialekten. *Pertti Holopainen* kåserar om sitt samlande av gamla ordböcker. *Marjo Kallio* har sammanställt en svensk-finsk lista över religioner och andliga rörelser och reder i en annan artikel ut begrepp inom lagen om underhållsstöd. Ett register över artiklar och ordlistor i årgångarna 1988–1996 finns också. I nummer 4 recenseras "Stora finsk-svenska ordboken" av *Tarja Salo-Saarvanto*. *André Hesselbäck* skriver om det finsk-ugriska språket *udmurtiska*, tidigare kallat *votjakiska*. *Outi Frisk*, *Riitta Järvisalo* och *Ahti Riihonen* gör inlägg i debatten om sverigefinskan skall ses som ett eget språk. *Marjo Kallio* har sammanställt en svensk-finsk lista över skadeinsekter. En förteckning över nya ordböcker och språkvetenskapliga handböcker finns också.

Ny språklitteratur

LexicoNordica 4. Tidsskrift om leksikografi i Norden utgitt av Nordisk forening i leksikografi i samarbeid med Nordisk Språkråd. 239 s.

Temat för detta nummer är ordböcker över små språk i Norden. Dessutom finns en fyllig avdelning med recensioner av ordböcker och litteratur om lexicografi.

Nordens språk. Red. Allan Karker, Birgitta Lindgren & Ståle Løland. Utgitt av Nordisk språksekretariat. Novus forlag 1997. 214 s.

Boken anmäldes i "Språk i Norden 1997".

Nordens språk i EU. Rapport från ett seminarium den 6–7 december 1997 i Bryssel. Red. av Birgitta Lindgren och Mikael Reuter. Nordiska språkrådet 1997. 72 s.

Syfte med seminariet var att sammanföra språkvårdare i Norden med personer som arbetar med översättning och annat språkligt arbete inom EU och EES. Rapporten innehåller de flesta av de föredrag som hölls under seminariet, bl.a. genomgångar av översättarverksamheten vid de olika EU-institutionerna samt redovisningar av översättningen av EG:s regelverk till svenska, finska och isländska.

Nordterm '97. Rapport fra Nordterm '97. Guovdageaidnu 24–27 juni 1997. Nordterm 9. Oslo 1997. 171 s.

Nordterm, de nordiska terminologiorganens samarbetsorganisation, anordnar vartannat år ett möte. År 1997 arrangerades ett sådant i Guovdageaidnu (Kautokeino) i samarbete med Nordiskt samiskt institut. I denna rapport presenteras de föredrag som hölls under mötet och rapporter från de organisationer som ingår i Nordterm. Bland artiklarna kan nämnas *Ole Henrik Magga*: Utfordringer for samisk språk, *Virpi Kallio-kuusi*: Är det svårt att förstå terminologiskt utformade definitioner?, *Asta Høy*: Danske lægers, studerendes og underviseres holdning til den medicinske terminologi.

Nyt fra Sprognævnet. 1997 nr. 1–4. 16 s. + 16 s. + 16 s. + 16 s.

Hvert nummer indeholder et udvalg af sproglige spørgsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold. Af årgangens artikler kan nævnes: *Erik Hansen og Jørn Lund*: Allan Karker, *Allan Karker*: Det tar sin tid. Om kortformer af nogle danske verber, *Erik Hansen*: Høj(t)taler (nr. 1), *Henrik Galberg Jacobsen*: To love om det danske sprog, *Else Bojsen*: Dramatisk talt (nr. 2), *Henrik Galberg Jacobsen*: Ordrede forhold. Om retskrivningsloven og sprognævnetsloven (nr. 3), *Vibeke Sandersen*: Paparazzo, *Henrik Galberg Jacobsen*: Aabenraas plads. En dokumentation, samme: Sprognævnet – hvem er det? (nr. 4).

Purisme på norsk? er tittelen på nummer 4 i serien Norsk språkråds skrifter. Del 1 er kalla *Purisme*, del 2 *Norsk og engelsk*. I del 1 er det artiklar om purisme i historisk perspektiv og om purisme og nasjonalisme, attåt artiklar om purisme i færøysk og islandsk og om framandord i samisk. Mellom artiklane i del 2 kan vi nemna *Skriv lånordene på norsk!* av *Dag Gundersen* og *Purisme og fagspråk* av *Nina Zandjani*. Heile skriftet er på 72 sider.

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer.

I det första numret av tidskriften tar *Mikael Reuter* upp frågor kring finlandssvenskan status, med utgångspunkt i Christina Melin-Köpilas doktorsavhandling som behandlar normer och normkonflikter i finlandssvenskan. I samma nummer av tidskriften diskuterar *Hans Landqvist* och *Marianne Nordman* svenskt författningsspråk i Sverige och Finland och *Marketta Sundman* tar upp frågan om tvåspråkiga helsingforsare är vinnare eller förlorare. Nummer två av tidskriften behandlar bl.a. namnfrågor. I artikeln *Vad heter Jakobstad på engelska?* kommer *Sirkka Paikkala* och *Mikael Reuter* med rekommendationer om hur man skall hantera finländska ortnamn på andra språk än

Ny språklitteratur

finska och svenska. Förnamn och namnlängder diskuteras av *Marianne Blomqvist*. I samma nummer ingår också en recension av Christina Melin Köpiläs doktorsavhandling om finlandssvenska elevers skriftspråk skriven av *Marika Tandefelt*. Nummer tre innehåller bl.a. en artikel om verksamheten vid statsrådets translatörbyrå inför sekelskiftet. Artikeln är skriven av *Lars Granlund* och *Anita Lönegren*. I samma nummer finns också en djupgående recension av den nya stora finsk-svenska ordboken skriven av *Marketta Sundman*. Temat för det sista numret av tidskriften är webbsidor och Internet: *Robin Fortelius* skriver om att översätta webbsidor och *Björn-Eric Mattsson* om Internettermernas spännande värld. En finsk-svensk-engelsk och svensk-finsk-engelsk Internetordlista ingår i samma nummer av tidskriften.

Alla nummer innehåller språkfrågor i urval och anmälningar av nyutkommen litteratur.

Språkkurieren er eit lite meldingsblad som Norsk språkråd gjev ut i fire nummer i året med eit opplag på 5 000 eksemplar (ein auke på 1 000 på eitt år!), i første rekke for journalistar. Målet med bladet er å styrkja skriftnormene i norsk slik at avisspråket vert betre.

Språknytt, meldingsbladet for Norsk språkråd, kom i 1997 ut med fire nummer, slik det plar gjera. Kvart nummer er til vanleg på 20 sider, men nummer 1 var eit temanummer på 38 sider om bokmålet. Opplaget er 23 000 eksemplar.

Mellom artiklane i nummer 1 nemner vi Bokmålet – et språk med to røtter av *Einar Lundeby*, Hvorfor har vi så stor valgfrihet i bokmålet? av *Geirr Wiggen*, Forskjellene mellom riksmål og bokmål av *Tor Guttu* og Radikalt bokmål – ei tapt sak? av *Lars Vikør*. Frå dei andre nummera nemner vi Frå språknemnd til språkråd av *Kjell Venås* og Utviklingstendenser i norsk språkbruk 1972–1997 av *Ruth Vatvedt Fjeld* (i nummer 2), Engelske lånord i bølger og drypp av *Anne-Line Graedler* (i

nummer 3) og Lån eller import? av *Helge Sandøy* (i nummer 4).

Elles inneheld Språknytt meldingar om arbeidet i Norsk språkråd.

Språkvård, Svenska språknämndns tidskrift har som tidigare utkommit med fyra nummer.

I nummer 1 undrar *Gunnar Bergh* varför bilen inte bara är blå utan t.ex. chagallblå och fjordblåmetallic. *Margareta Svahn* recenserar "Svenskan i tusen år". *Olle Josephson* ställer utifrån en språkligt bristfällig platsannons från EG-domstolen frågan om det finns ett språkförakt inom EU. *Mats Mobärg* granskar särskrivning m.m. i "gestalttext" (d.v.s. text som ges en särskild visuell gestalt, såsom i logotyper). *Arne Olofsson* tittar på ordbildningar som *galna ko-sjukan*. I nummer 2 ställer *Margareta Westman* och *Ulf Teleman* i en gemensam artikel frågan om vi behöver en nationell språkpolitik. *Lena Moberg* presenterar några nyare ord i svenskan. *Birgitta Blom* berättar om språket i domstolarna förr och nu. I nummer 3 tar *Tore Jansson* upp framväxten av nationalspråk i Europa. *Helle Klein* tar upp "ITiska", d.v.s. påverkan från datorvärlden på bildspråket. Nordiska språkrådet presenteras och ett yttrande från Svenska språknämnden om grannlands-tv i kabelnätet återges. I nummer 4 finns artikel av *Hans Karlgren* om språkvård och språkstyrning med framtida teknik, *Sofia Malmgård* presenterar "Svenskan i IT-samhället", *Ann-Louise Forsström* undrar varför vatten kallas *aqua* i innehållsdeklarationer för hudkrämer m.m., och *Helena Palm* diskuterar i sin artikel om den smittsamma förlagan hur svenska språket kan komma att påverkas av att många viktiga texter utgör översättningar av texter, som inte alltid är så välformade.

Dessutom innehåller numren också insändare, kortare anmälningar av nykommen litteratur samt en avdelning för frågor och svar.

Ny språklitteratur

Statsspråk er eit meldingsblad som Norsk språkråd gir ut for å betra språket i statsadministrasjonen. Bladet kjem med fire nummer i året, og har eit opplag på 18 000.

Danmark

Jørgen Schack

Christiansen, Leif B.: Skriv selv bedre artikler og pressemeddelelser: vejledning for gør-det-selv-skribenter i organisationer og virksomheder. Forlaget Landsebakken, Holte 1997. 39 s.

I denne bog gives der en kort beskrivelse af hvordan journalister stiller en tekst op så den bedst formidler det ønskede budskab, og der gives eksempler på hvordan forskellige tekster skrives journalistisk. Bogen henvender sig til alle der skriver artikler eller pressemeddelelser til aviser og fagblade.

Danske Folkemål. 39. bind. Udgivet af Institut for Dansk Dialektforskning, Københavns Universitet. C.A. Reitzels Forlag, København 1997. 112 s.

Bindet indeholder følgende bidrag: *Tore Kristiansen:* Sprogbrug og sprogholdninger, med undertitlen: Kommentarer og sammenligninger i anledning af "Moderne sjællandsk". Afhandlingen konfronterer to talesprogsprojekter der med hver sin metode undersøger hvordan standardsproget breder sig på dialektens bekostning, *Inger Ejskjær:* Nogle gamle enstavelsesformer med vestjysk stød og disse formers tilsvarende i sønderjysk og *Frans Gregersen og Inge Lise Pedersen:* Hovedsætningsordstilling i underordnede sætninger. I afhandlingen gives der dels et historisk overblik der viser at hovedsætningsordstilling i underordnede sætninger er et gammelt fænomen, dels gennemgås et moderne talesprogskorpus der viser at der ikke er nogen bestemt baggrundsvARIABLE som bestemmer brugen af hovedsætningsordstillingen.

Danske Studier 1997. C.A. Reitzels Forlag, København 1997. 244 s.

Blandt bindets store bidrag kan især fremhæves *Dina Nikulitjeva:* Sprogstruktur og sprogbeskrivelse. Denne teoretiske artikel, der behandler de grammatiske og lingvistiske teo-

Ny sprogforskning

riens status i dansk sprogforskning, vil påvise at et givet sprogs struktur har betydning for valget af beskrivelsesteori. Dette forhold skulle være grunden til at man i Danmark stort set har afvist den transformationsgrammatiske beskrivelsesmodel, mens den er blevet benyttet af svenskerne til beskrivelse af svensk. Det andet store bidrag er *Lars Brink*: Den danske *der*-konstruktion. Afhandlingens hovedformål er at gøre status over alle typer af konstruktioner hvori *der* indgår. I afhandlingen søger Brink at beskrive og forklare alle de regler *der* gælder for subjektvikaren *der*.

Durme, Karen Van (red.): Adjektivernes valens. Odense Working Papers in Language and Communication, no. 12, august 1996. Odense, 1996. 85 s.

Dette nummer indeholder to artikler om dansk: *Lene Schøslers* m.fl.: Prædikativanalysen i dansk og *Poul Søren Kjærsgaard*: Danske participier og valens, mens den tredje beskriver adjektivernes valens i fransk.

Durme, Karen Van (red.): The valency of nouns. Odense Working Papers in Language and Communication no. 15, april 1997. Odense, 1997. 170 s.

Den indledende artikel af *Karel van den Eynde* er af metodologisk karakter og har titlen: From verbal to nominal valency. De fleste af artiklerne behandler forhold i dansk, således *Michael Herslund*: Typological remarks on complex noun phrases in Danish, *Sabine Kirchmeier-Andersen*: Verbal and nominal valency: *Finn Sørensen*: The nightmare of the genitive, *Helle Wegener*: Nominalizations revisited og *Bjarne Ørsnes*: Towards an HPSG-analysis of Danish synthetic compounding.

Eriksen, Jens Martin og Møller, Bent: Svære ord – og lette. Statens Information, København 1997. 88 sider.

I foråret 1983 og foråret 1984 foretog Statens Informationstjeneste i samarbejde med en række kommuner en spørgundersøgelse af hvordan folk forstår – og ikke forstår – en række

udvalgte ord som bruges i skrivelser fra bl.a. det offentlige. Jens Martin Eriksen og Bent Møllers bog er resultatet af denne sprogundersøgelse, og blandt de udvalgte ord kan nævnes *assimilation* og *know-how*.

Espegaard, Arne: Nogle nordjyske mål: sproghistorie og dialektgeografi I-II. Forlaget Vendsyssel, Hjørring 1996. 333 s. + ca. 210 s.

Arne Espegaards undersøgelse omfatter dialekter i Nordjylland. I bind 1 beskriver forfatteren den nordjyske sproghistorie, herunder etymologier. Der er redegørelser for trykforhold, længde, stød, nasalering, diftonger og assimilation. Bind 2 indeholder dialektkort og indeks til bind 1.

Faber, Dorrit mfl.: Introduktion til dansk juridisk sprogbrug – metoder og analyser. Handelshøjskolens Forlag, København 1997. 106 s.

Bogen består af seks kapitler, af hvilke det første, der er betegnet som Indledning, forsyner læseren med det nødvendige faglige apparat, bl.a. teksttyper, tekstfunktion og typer af ytringer. 2. kapitel behandler loven som teksttype, idet det gennemgår dens funktion, kommunikationssituationen, dens opbygning, leksikalske, semantiske og syntaktiske træk. I de følgende kapitler behandles tilsvarende kontrakten, dommen og notatet. I tilslutning til hvert kapitel er der øvelser.

Frost, Pernille J.: En strid om ord. Det politisk korrekte sprog. Forlaget Fremad, København 1997. 114 s.

Bogen giver en introduktion til begrebet politisk korrekthed; den beskriver de sproglige konsekvenser af begrebet og sætter dem ind i såvel en lingvistisk som en kulturhistorisk ramme. Desuden har den et bud på besvarelse af de sproglige spørgsmål debatten om politisk korrekthed har affødt, og den ser på sproglig "opdatering" i historisk perspektiv som afsæt for en mere generel beskrivelse af samspillet mellem sprog og sam-

Ny sprogklitteratur

fund. Endelig er det forfatterens synspunkt at sprogbrugeren er ved at modnes til et nyt lag af sproglig bevidsthed.

Gabers, Lis og Høgel, Sten: Retorik: Levende tale eller tom snak? Nyt Nordisk Forlag, København 1996. 220 s.

Denne retorikbog omhandler kunsten at holde en tale. For selv at blive en god taler kan det være nyttigt på den ene side at sætte sig ind i retorikkens forarbejdningsfaser og på den anden side at læse og analysere andres taler. Forfatterne behandler disse sider af retorikfaget ved at analysere taler af blandt andet John F. Kennedy og Martin Luther King.

Hansen, Carsten (red.): Metaforer i kultur og samfund. Proceedings fra metafor-netværkets seminar i København den 24–26. oktober 1996. Kopi-Service, Københavns Universitet Amager, København 1997. 211 s.

Af publikationens artikler, som er de indlæg der blev holdt ved seminaret, er der ud fra en sprognævnsbetragtning særlig grund til at fremhæve *Carsten Hansen* og *Peter Widell*: Automatisk registrering af metaforer i åbne, maskinlæsbare tekst-korpora.

Hansen, Carsten (red.): Metaforer i sprog og tænkning. Proceedings fra metafor-netværkets seminar i Odense den 8.–10. februar 1996. Kopi-Service, Københavns Universitet Amager, København 1997. 189 s.

Artiklerne hvoraf publikationen består, er indlæggene der blev holdt mundtligt ved seminaret. Af disse er der under en sprognævns synsvinkel særlig grund til at fremhæve *Carsten Hansen*: *MetafDan*. Registrering af dansk forskning og publikationer om metaforer og *Lita Lundquist*: *Metaforer i fagsprogsforskning*.

Hansen, Erik: Dæmonernes Port. Støttemateriale til undervisningen i nydansk, 4. udg. Hans Reitzels Forlag, København 1997. 155 s.

Denne nye udgave er forøget med et kapitel om fonetik, der indeholder en beskrivelse af taleorganerne, beskriver forholdet mellem retskrivning, lydskrift og fonemer, stavelser, vokaler og konsonanter, længde, stød og tryk og endelig et afsnit om de vigtigste sammenfald, reduktioner og bortfald af lyd i daglig udtale.

Heltberg, Eva og Kock, Christian (red.): Skrivehåndbogen. Gyldendal, København 1997.

Skrivehåndbogen er primært henvendt til gymnasiet og hf og har til formål at give lærer og elev et fælles begrebssæt, fx ved opgaveskrivning og -vejledning. Den består af tre dele, hvoraf del 1 gennemgår de enkelte faser i skriveprocessen fra tanke til det færdige produkt. Del 2 er en alfabetisk opslagsdel hvori man kan finde artikler om redskaber, teknikker og begreber der er relevante når man skriver. Del 3 beskriver kravene til det skriftlige arbejde i de enkelte fag i gymnasiet og hf.

Hermes. Tidsskrift for Sprogforskning. 18–1997 og 19–1997. Redigeret af Henning Bergenholtz mfl.. Udgivet af det Erhvervsproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus. 255 s. + 303 s.

Af indholdet i de to sidste numre af tidsskriftet kan nævnes: *Bergenholtz, Henning and Kaufmann, Uwe:* Terminography and Lexicography. A Critical Survey of Dictionaries from a Single Specialised Field, *Kjær, Anne Lise:* Thi kendes for ret – om lemmata og eksempler i juridisk fagleksikografi, *Tove Brejnbjerg Christensen:* Kjeld Gall Jørgensen: Stilistik. Håndbog i tekstanalyse. Gyldendal, København 1996 (jf. Sprog i Norden 1997, s. 129) (18), *Steffen Nordahl Lund:* Om semantiske rol- lers skematik, *Carsten Hansen:* Anmeldelsens teori og praksis, *Thomas Bredsdorff:* Fagbogsanmeldelsen i dagspressen – egen praksis, *Carsten Hansen:* (U)formulerede anmeldelsespolitikker ved en række lingvistiske tidsskrifter, *Pia Jarvad:* Mig og anmeldelserne (19).

Ny sprogkulturlitteratur

Hjorth, Poul Lindegård mfl. (red.): Fra Egtvedpigen til Folke-tinget. Et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved regeringens jubilæet 1997. Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab. Kommissionær: Munksgaard, København 1997. 310 s.

Festskriftet indeholder en række afhandlinger skrevet af forskere fra forskellige videnskabsgrene. Centrale ud fra et sprogligt synspunkt er *Poul Lindegård Hjorth: Ret og galt at stave*, om det juridiske grundlag for den kodificering af staveformer som finder sted i Retskrivningsordbogen set i historisk perspektiv, og *Jørgen Rischel: Det færøske sprogs mærkelige overlevelse*, om det færøske sprogs skæbne, om dets nedtur i sidste halvdel af 1600-tallet, da det var reduceret til mundtligt almuesprog, om skabelsen af et færøsk skriftsprog i romantikkens tidsalder og diskussionen om færøsk status som selvstændigt sprog eller dansk dialekt og det færøske sprogs konsolidering i løbet af de sidste 100 år.

Hjorth, Poul Lindegård: Mathias Moth og Ovids metamorfoser. Universitets-Jubilæets danske Samfunds skriftserie nr. 543. C.A. Reitzels Forlag, København 1997. 172 s.

Bogen må ses i sammenhæng med Lindegård Hjorths udgave af udvalgte partier af den ældste bevarede fuldstændige danske oversættelse af Ovids metamorfoser, "Forvandlingerne. Uddrag af Matthias Moths oversættelse af Ovids *Metamorphoses*" (UJDS 1979). Bogen består af en samling studier til belysning af Moths oversættelse, og forfatteren pointerer i forordet at det ikke er lykkedes "at nå til præcis og endegyldig bestemmelse af kildeerne". Bogen afrundes med en karakteristik af Moths oversættelses egenart i forhold til den samtidige kommentar- og oversættelsestradition, en karakteristik der er mere præcis end den der blev givet i indledningen til udgaven fra 1979.

Holmboe, Henrik (red.): SPS, Skriften på Skærmen. Rapport nr. 1 fra projekt UDOG (Udforskning af Dansk Ordforråd og

Grammatik). Afdeling for Datalingvistik, Handelshøjskolen i Århus 1993. 55 s.

Rapporten indeholder 8 artikler der afspejler at man i projektets første fase har undersøgt forskellige, bl.a. kommercielt tilgængelige datamatiske værktøjer til håndtering af store tekstmængder. *Jan Daugaard* og *Sabine Kirchmeier-Andersen*: Korpusværktøjet i Valp beskriver den valensparser der er udviklet til Odense Universitets valensprojekt. *Sabine Kirchmeier-Andersen* beskriver i IT-interlinear tekst en teksteditor der gør det muligt interaktivt at tage eller annotere tekster, *Jan Daugaard*: RO – en elektronisk udgave af Retskrivningsordbogen, beskriver kort et program der giver mulighed for at lave opslag i Retskrivningsordbogen 1986 efter samme principper som kendes fra elektroniske ordbøger, *Henrik Holmboe*: Værktøjer til fremstilling af indices og konkordanser, beskriver værktøjer til behandling af sprogets udtryksside, *Jørg Asmussen* gennemgår specielt Corpus Bench's anvendelsesmuligheder, *Niels-Ole Jensen* og *Theo Wegener Tams* gennemgår lemmatiseringsprogrammet CALM. Rapporten slutter med *Henrik Holmboes* gennemgang af en række statistiske bearbejdningsprogrammer som et dansk bioteknologisk corpus (BIODA) er blevet underkastet.

Jacobsen, Henrik Galberg og Jørgensen, Peter Stray: *Politikens Håndbog i Nudansk*. 3. udgave. Politikens Forlag, København 1997. 539 s.

Denne reviderede udgave af Håndbog i Nudansk er ajourført så den er i overensstemmelse med Retskrivningsordbogen, 2. udgave, 1996. Især bør det bemærkes at artiklen Komma er gennemgribende omarbejdet, så den illustrerer og uddyber det sæt af nye kommaregler – Nyt Komma – som er introduceret i Retskrivningsordbogen 1996 og anbefalet af Sprognævnet.

Jensen, Per Anker og Vikner, Carl: *Natursprogsbehandling og unifikationsgrammatik I-II*. Computational Linguistics 2. Han-

Ny sprogkvalitet

delshøjskolens Forlag, distribution Munksgaard, København 1996. 202 s. + 317 s.

Bind I omfatter en indføring i anvendelsen af unifikationsgrammatiske grundbegreber og en gennemgang af implementeringen i programmeringssproget PROLOG vha. formaliseringssystemet PATR (parse, annotate, translate). Bindet behandler anvendelsen af PATR til syntaktisk og semantisk analyse. Bind II demonstrerer anvendelsen af unifikationsgrammatikker til at beskrive semantisk analyse. Derefter følger en gennemgang af hvorledes udvalgte emner inden for dansk grammatik kan beskrives vha. PATR-formaliseringen, bl.a. inversion og *der*-konstruktioner. Bindet slutter med en diskussion af restriktioner i forbindelse med de opstillede regler.

Kofoed, H.A.: Gøbbanissa – og andre sære bornholmske ord og stednavne. Bornholms Tidendes Forlag 1997. 109 s.

Nyligt afdøde universitetslektor H.A. Kofoed, nåede ikke selv at udgive denne samling artikler der på kulturhistorisk baggrund belyser bornholmske ord, vendinger og stednavne som de fleste har hørt, men som de færreste kender forklaringen på. Registeret er derfor udarbejdet og den sidste korrektur foretaget af Thomas E. Jensen og Jens Sørensen. Blandt bogens kapitler kan nævnes Personbetegnelser, Mad og sager, Hjemligt og fremmed i sproget og Navne.

Kjøller, Klaus: Få din vilje! Tal og skriv effektivt. Akademisk Forlag, København 1996.

Klaus Kjøller behandler i denne bog de professionelle teknikker som anvendes i sproget af fx politikere, topembedsmænd og journalister. Bogens formål er at gøre læseren til en professionel dansk sprogbruger, hvilket blandet andet skal opnås ved hjælp af praktiske øvelser.

Lund, Jørn: Professor Higgins' sproglige diagnoser. Danmarks Nationalleksikon, Danmark 1997. 93 s.

Dette udvalg – foretaget af forfatteren selv – af Jørn Lunds artikler i dagbladet Information fra de sidste 2 år, skrevet under pseudonymet professor Higgins, afspejler professor Higgins' – alias professor Jørn Lunds – engagement i samspillet mellem sprog, litteratur og kultur. Hans veneration for den store danske sprogmand Otto Jespersen, som er emnet for den første af samlingens 30 artikler ("Danskernes Higgins"), fornægter sig ikke. Blandt artiklerne kan der pga. emnet være særlig grund til at fremhæve "Hurra for den danske stil", der indledes: "Den danske stil i skolen har temmelig meget til fælles med selvangivelsen. Den skrives med ulyst, den læses med skepsis – og der er ikke altid dækning for det, der står."

Lytje, Inger og Donner, Claus: Gratex. Dynamisk grammatik til dansk sprog. Aalborg Universitetsforlag og Orfeus, Aalborg 1996. 84 s. + diskette.

Bogen anvendes sammen med Gratexprogrammet, og helheden fungerer som lærebog i dansk sprog og grammatik for gymnasiet. I bogen introduceres de grammatiske kategorier og strukturer som det danske sprog består af, mens programmet leverer eksempler fra autentiske tekster. Forfatteren gør opmærksom på at da der ikke findes nogen fuldstændig og fejlfri formel model af naturlige sprogs grammatik, så skal brugeren være kritisk over for hvad systemet fortæller. Forfatterne har prioriteret korrekthed over fuldstændighed, hvilket indebærer at der ofte vil optræde sproglige udtryk som brugeren anvender, men som systemet ikke udpeger.

Mål & Mæle. 20. årgang, nr. 1–4. Redigeret af Carsten Elbro, Erik Hansen, Ole Tøgeby, nr. 3 og 4 desuden af Pernille Frost. 1997. 32 s. + 32 s. + 32 s. + 32 s.

Numrene indeholder – foruden spørgebrevkassen "Sprogligheder" – artikler bl.a. af *Hanne Korzen*: Det er svært at undgå ikke at fortale sig. En beretning om dobbelte nægtelser på dansk, *Karen Margrethe Pedersen*: Ømålsordbogen (nr. 1), *Christian Becker-Christensen*: Nudansk ordbog, NDO og SNDO

Ny språklitteratur

(Politikens Store Nye Nudansk Ordbog), *Carsten Elbro*: Snabel-a (nr. 2), *Erik Hansen*: Paparazzo, *Henrik Galberg Jacobsen*: Ordrede forhold. Om retskrivningsloven og sprognævnsløven, *Per Salling*: Det svære komma, *Erik Hansen*: Det kære komma, *Ole Togeby*: Og (nr. 3), *John E. Andersen*: De levende ord. Sproghandlinger – 50 år efter, *Pernille Frost*: Politisk korrekthed i sproget (nr. 4).

NyS 22. Nydanske Studier & almen kommunikationsteori. Redigeret af Anne Holmen mfl. Dansk lærerforening, København 1997. 130 s.

Bindet er et temanummer om semiotik. Det indeholder artiklerne: *Christian Grambye og Harly Sonne*: Kompas, *Henrik Jørgensen*: Aktanterne, aktørerne, figurene – og den konkrete tekst, *Jørgen Dines Johansen og Svend Erik Larsen*: Semiotik og lingvistik, *Ib Ulbæk*: Teorien om altings betydning (TAB)?

Rask. Internationalt tidsskrift for sprog og kommunikation. Vol. 5/6, februar 1997. Odense University Press, Odense 1997. 213 s.

Dobbeltbindet indeholder følgende større afhandlinger: *Jacob Mey*: Metaphors in Computing. Signs and Realities, *Eli Fischer-Jørgensen*: Tryk i dobbeltsammensætninger i dansk, *Beverley Collins and Inger M. Mees*: Daniel Jones, the Phoneme and the 'Joneme'.

Rask, Kirsten: Når pædagoger skriver: en håndbog i skriftlig kommunikation. Grafisk Litteratur, København 1996. 101 sider.

Mange pædagoger er usikre på hvordan de skal formulere sig skriftligt til en elevs forældre, eller når de skal skrive en ansøgning til en kommune eller et amt, en rapport eller et pædagogisk notat. Kirsten Rasks bog er en vejledning i hvordan man løser disse opgaver, og indeholder både sprogteoretiske afsnit, et minikursus i journalistik og eksempler på tekster fra pædagogernes hverdag på institutionerne.

Rask, Kirsten: Skriv sikkert: en skrivehåndbog for forsikringsfolk. Forsikringshøjskolens Forlag, Rungsted kyst 1996. 91 sider.

Bogen henvender sig til forsikringsfolk der skal kommunikere skriftligt med ikke-fagfolk. I de første kapitler gennemgås dansk som fagsprog og fagsprog over for normalsprog. Derefter beskriver forfatteren hvordan forsikringsselskaberne kan lære at skrive i et naturligt, tidssvarende sprog når de henvender sig til deres klienter.

Schøstler, Lene & Kirchmeier-Andersen, Sabine: Studies in Valency II. The Pronominal Approach Applied to Danish. Rask Supplement Vol. 5. Odense University Press, Odense 1997. 208 s.

Bindet består af 3 kapitler. Det første giver en oversigt over forskellige typer af valensteorier og placerer "the pronominal approach" inden for disse teorier. Kapitel 2 giver det lingvistiske grundlag for the pronominal approach i sin danske version, og det danske inventar af pronominer præsenteres i detaljer. Kapitel 3 illustrerer metoden vha. en detaljeret analyse af verberne *fylde* og *få*.

Schøstler, Lene & Van Durme, Karen: The Odense valency dictionary: an introduction. Odense Working Papers in Language and Communication no. 13, september, 1996. Odense 1996. 55 s.

Introduktionen beskriver det metodologiske grundlag for Odense valens leksikon-projektet under forskningsprogrammet UDOG (dvs. Udforskning af dansk ordforråd og grammatik), et satsningsområde fra Statens Humanistiske Forskningsråd. Formålet er at analysere verbers, substantivers og adjektivers valens. Den valgte metode er "the pronominal approach", udviklet af Karel Van den Eynde ved Leuven Universitet, Belgien.

Sounds, Structures and Senses. Essays presented to Niels Davidsen-Nielsen on the occasion of his sixtieth birthday. Edited by Carl Bache and Alex Klinge. Odense University Press, Odense 1997. 286 s.

Af indholdet i dette festskrift har følgende afhandlinger dansk sprog som genstand for analyse: *Bente Lihn Jensen: On the Use of Mood and Modal Verbs in Italian and Danish, Per Anker Jensen: On the Semantics of Agentive af in Danish, Fritz Larsen: The Danish and English Sound Systems: Complications of a Contrastive Analysis, Carl Vikner and Sten Vikner: The Aspectual Complexity of the Simple Past in English. A Comparison with French and Danish.*

SPRINT. Sproginstitutternes tidsskrift. 1997, nr. 1. Udgivet af Handelshøjskolen i København. 72 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

Flere af artiklerne i dette bind omhandler modersmålskompetencens værdi og nødvendighed ved oversættelsesarbejde og i forbindelse med vurderinger af sprogrigtighed. Det gælder *Jan Mogensen: Men han er jo indfødt. En diskussion af indfødtes evne til at bedømme sproglige ytringer og Vibeke Houstrup: Livtag med "Enigma" – En beretning om hvad det kan kræve at oversætte en tekst.* Blandt bogomtalerne bør nævnes *Søren Kaas Andersen: Det er fanm'ne uhyggeligt, du!* en anmeldelse af Retskrivningsordbogen, 2. udg. 1996, jævnført med Gyldendals Retskrivningsordbog 1996 og omtale af Politikens Store Nye Nudansk Ordbog. Desuden *Anne Marie Kastrup: Dansk sprog – 2 bogomtaler, der anmelder Henrik Galberg Jacobsen og Peter Stray Jørgensen: Politikens Basisbog om Dansk samt Henrik Galberg Jacobsen og Peder Skyum-Nielsen: Dansk Sprog. En Grundbog, som er en revideret udgave af Erhvervsdansk (jf. SiN 1986).*

Sprog og Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 15. årgang, 1997, nr. 1-4. 8 s. + 16 s. + 8 s. + 16 s. Redigeret af Rasmus Bjørgmose.

Af særlig interesse i den foreliggende årgang er *Mette Winge*: Komma, komma punktum, streg ... (nr. 1), *Georg Søndergaard*: Sproglig takt. En bog om det "politisk korrekte" sprog (Anmeldelse af Pernille J. Frost: En strid om ord), (nr. 3) og *Erik Hansen*: Fem misforståelser om retskrivning (nr. 4).

Sørensen, John Kousgård: *Patronymer i Danmark 2*. Nyere tid og nutid. Institut for Navneforskning, Københavns Universitet. C.A. Reitzels Forlag, København 1997. 139 s.

Dette bind afslutter værket, hvis første bind – om patronymer i Danmark i runetiden og middelalderen – udkom i 1984 (jf. *Sprog i Norden* 1985, s. 120-121). Som i bind 1 skelnes der mht. orddannelsen mellem 3 slags patronymer: suffikspatronymer, fleksionspatronymer og kompositionspatronymer. Tilsvarende skelnes der mellem primærpatronymer og sekundærpatronymer. Et af hovedformålene med de to bind har med forfatterens ord været "at belyse udviklingen fra det patronymiske syntagme, Holgers søn, til det patronymiske slægtsnavn, Holgersen, 'medlem af familien Holgersen' ". Efter det indledende kapitel behandles de 3 typer af patronymer. Behandlingen af kompositionspatronymer afsluttes med to kapitler om disse typer i relation til hhv. positive og negative holdninger (-sen-navnene) og til lovgivningen. Afhandlingen slutter med et summary på engelsk og et register der også omfatter navnestoffet i hovedparten af bind 1.

Tidsskrift for Sprogpsykologi. 3. årgang, nr. 3, 1997. 68 s. Redaktion: Marie Louise Qvist og Lars Henriksen. Ekspedition: Marie Louise Qvist, Helleruplund Allé 6, DK-2900 Hellerup.

Bindet er et temanummer om sprog og samfund. Det indeholder artikler af: *Peter Zinkernagel*: Rationalitet og samfund, *Carlo Grevy*: Da mennesket forsvandt. Om metaforer og menneskebilleder, *Anne-Dorthe Brier*: Diskursanalyse og samfund,

Ny sprogkitteratur

Lars Henriksen: Bevidsthedsprækken. Om kommunikative udtryks officielle bevidsthedsstatus og faktiske bevidsthedsgrad,
Harly Sonne: Den gale tale.

Finland

Mikael Reuter och Eivor Sommardahl

Svenskan i Finland 4. Skrifter från Svenska institutionen vid Åbo Akademi nr 3, red. Saara Haapamäki. Åbo 1997. 265 s.

Svenskan i Finland är en rapport från fjärde sammankomsten för beskrivningen av svenskan i Finland. Boken innehåller 20 föredrag som hölls under konferensen.

Bland bidragen kan nämnas plenarföredragen av Kjell Herberts om svenska som minoritets- och majoritetsspråk i Finland och Ulf Telemans Taxonomin i Svenska Akademiens grammatik. I flera av inläggen tangeras frågor om skillnader mellan sverigesvenskt och finlandssvenskt språkbruk. Här kan bl.a. nämnas Erik Anderssons bidrag om rörelseverb och mål-adverbial, Hanna Lehti-Eklunds om alltså som diskurspartikel och Anne-Marie Londens bidrag om användningen av partikeln liksom. Finlandssvenskan och den finlandssvenska språkvården diskuteras av Mikael Reuter i föredraget Hur annorlunda är finlandssvenskan och av Kristina Nikula i bidraget Språkvård till döds? Eller Finlandssvenskan, språkvården och ordböckerna. Flera bidrag tar också upp frågor kring undervisning i svenska i finska skolor. Bland dem kan nämnas Annemarie Södergård som skriver om grammatikundervisningen för finska elever och Pirjo Söderholm som granskar syntaktiska drag i svenska läseböcker för finska skolelever och jämför dem med språket i Hufvudstadsbladet.

Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997. Red. Marianne Blomqvist. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet utgivna genom Ann-Marie Ivars och Mirja Saari B:18. Helsingfors 1997. 351 s.

Ord och några visor är en vänsskrift till namnforskaren Kurt Zilliacus på hans 70-årsdag. Boken innehåller 70 korta uppsatser, varav hälften behandlar namn av olika slag. Bidragen om-

Ny språklitteratur

fattar allt från teoretiska diskussioner till konkreta inblickar i namnförråd, såsom danska krognamn, isländska båtnamn, svenska smeknamn, finska talande förnamn – och namnet Kurt. Också historiska, arkeologiska, etnografiska och litterära bidrag ingår, liksom studier av enskilda ord.

Norden i Europa. Brott eller kontinuitet? Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet utgivna genom Anne-Marie Ivars och Mirja Saari B:17. Helsingfors 1997. 173 s.

Norden i Europa. Brott eller kontinuitet? är en rapport från ett Erasmusseminarium inom ämnet skandinavistik som ordnades vid Helsingfors universitet och Hanaholmens kulturcentrum i september 1996. Bidragen är samlade under rubrikerna Språkets identitetsskapande roll, Nordisk litteratur – kontinuitet eller förnyelse? och Problem kring nationsbildningen i periferin. Under rubriken Språkets identitetsskapande roll ingår bl.a. bidragen Nordiska språk i Europa – något nytt? skriven av Lars-Gunnar Andersson, Finlandssvenskan i sociokulturell belysning av Mirja Saari, Några ord om språkets identitetsskapande roll av Marika Tandefelt och Nordiska språk som identitet av Maria Fremer och Leif Nyholm.

Finsk-svensk utbildningsordlista. Red. Susanna Karjalainen. Utgiven av utbildningsstyrelsen i samarbete med Forskningscentralen för de inhemska språken. Helsingfors 1997. 78 s.

Utbildningsordlistan innehåller ord och uttryck som förekommer i författningstexter, läroplaner och olika slag av broschyrer. Som komplement till den egentliga ordlistan ingår bilagor med förteckningar över examina, utbildningsområden m.m.

Stora finsk-svenska ordboken. Huvudred. Birgitta Romppanen. WSOY och Forskningscentralen för de inhemska språken. Juva 1997. 2 band, 2 256 s.

Stora finsk-svenska ordboken är resultatet av ett samarbetsprojekt mellan Forskningscentralen för de inhemska språken

och förlaget WSOY. Bas för ordboken utgör den enspråkigt finska ordboken Suomen kielen perussanakirja, som kom ut 1994. Ordboken tar upp de viktigaste orden i modern finska och ger de svenska motsvarigheterna. Dessutom ingår också ord och uttryck från annat håll, bl.a. en hel del sverigesvenska samhällstermer.

Den nya ordboken innehåller ca 130 000 ord och uttryck. Särskilt värdefulla är förstås de många nyorden, som av naturliga skäl saknas i äldre, många gånger reviderade finsk-svenska ordböcker. Både samhällsord av olika slag och nya tekniska ord är väl representerade i boken. Dessutom kan man hitta såväl vardagliga ord och uttryck som många aktuella fackord och termer från olika områden. Den som t.ex. letar efter juridiska eller medicinska termer kan med stor sannolikhet finna dem i boken. Ordboken kan dessutom stoltsera med att alla facktermer som ingår är granskade av experter.

Stora finsk-svenska ordboken skiljer sig från tidigare finsk-svenska ordböcker bl.a. genom sitt stora exempelmaterial. Exempelsatserna finns med för att belysa hur de olika orden används tillsammans med andra ord, eller hur man skall omskriva ett finskt ord eller uttryck som inte har en direkt motsvarighet på svenska. Vid vissa knepiga fall erbjuder ordboken dessutom olika översättningsmodeller. Översättningsmodellerna finns i ett separat avsnitt i boken.

Svenskt lagspråk i Finland. Red. Henrik Bruun och Sten Palmgren. Statsrådets svenska språknämnd och Schildts Förlags Ab. Jyväskylä 1998. 342 s.

Svenskt lagspråk i Finland är en handbok som främst riktar sig till översättare av lagar och författningar, men som också vänder sig till andra översättare från finska till svenska och till statliga och kommunala handläggare, jurister och journalister. Boken är utgiven av Statsrådets svenska språknämnd, och omfattar nämndens senaste rekommendationer om svenskt författningsspråk i Finland.

Ny språklitteratur

Liksom den tidigare upplagan, som kom ut 1990, tar också denna upplaga upp såväl allmänna språkriktighets- och skrivregelfrågor som frågor kring det svenska lagspråket och översättning. Flera kapitel är grundligt omarbetade och dessutom finns här helt nyskrivna avsnitt. Bland det nyskrivna kan nämnas ett kapitel om EU och EG, en förteckning över finska och svenska kommunnamn samt uppgifter om nyttiga källor på Internet. Avsnittet om tryckta och elektroniska hjälpmedel är mycket upplysande och innehåller bl.a. en omfattande litteraturlista som ger översättare och textförfattare tips om ytterligare hjälpmedel.

Island 1996–1997

Kristján Árnason

Gísli Jónsson. Íslenskt mál. Akureyri. Bókaútgáfan Hólar. 1996. 303 sider.

Forfatteren (f. 1925) er en velkendt forhenværende gymnasielærer i Akureyri. Han har skrevet artikler i Morgunblaðið om islandsk sprog og sprogbrug hver uge siden 1979. Mange folk læser altid Gíslis artikler hver lørdag og der er ingen tvivl om at de har haft stor betydning for islandsk sprogrøgt. Gísli Jónsson fik Jónas Hallgrímssons pris 16. november 1997 (på den såkaldte "Islandsk sprogs dag") for sit arbejde for islandsk sprog og sprogrøgt.

Gíslis venner havde initiativet til udgivelsen av denne bog, til ære for Gísli. I bogen findes der et bredt udvalg av hans førnævnte artikler i Morgunblaðið. Forord skrives af rektor Haraldur Bessason, rektor Tryggvi Gíslason og redaktøren og digteren Matthías Johannessen.

Haraldur Matthíasson. Perlur málsins. Íslensk orðsnilld, forn og ny. Ritstjóri: Þrúður G. Haraldsdóttir. Teikningar: Freydís Kristjánsdóttir. Reykjavík. Íslenska bókaútgáfan. 1996. 518 sider.

Denne bog er et forsøg til at knytte sammen ældre og yngre islandsk sprog. Det er en ordbog med ord fra det daglige nutidssprog med synonymer fra den ældre litteratur. Bogen skal bruges som et slags synonymordbog, men der er også betydningsforklaringer og citater fra ældre tekster, samt tegninger som illustrerer begivenheder fra den citerede litteratur. Hovedteksten (437 sider) er en alfabetiseret liste med ord fra nutidssproget som opslagsord, med ord og citater fra den ældre litteratur som forklaringstekst. Men der findes også en appendix med en alfabetisk liste over de ældre ord og kortfattet betydningsforklaring. De oldtekster der bruges er: Sturlunga saga,

Ny språklitteratur

Flateyjarbók, Fornaldarsögur Norðurlanda, Biskupasögur udgivne af Hið íslenska bókmenntafélag, Íslendingasögur og andre texter udgivne af Fornritafélagið, samt den gamle lovtækst Grágás. Forfatteren er forhenværende gymnasielærer og doktor i islandsk sprogvidenskab.

Jón G. Fríðjónsson. Rætur málsins. Freydís Kristjánsdóttir teiknaði myndir. Reykjavík. Íslenska bókaútgáfan. 1997 IXIV + 605 sider.

Bogens sigte er at give et oversigt over det islandske Bibelsprogs brug af idiomer og ordsprog. Hovedvægten er på at redegøre for idiomernes ophav og historie. Den støtste del af teksten (side 1–545) er en kronologisk gennemgang gennem Bibelens tekster hvor de idiomer og ordsprog som forekommer bliver forklaret og deres alder og oprindelse diskuteret. Det er ikke bare den kristne eller religiøse del af sproget som bliver behandlet, men alle idomer og ordsprog tages med, og deres historie bliver kortlagt. De adskillige bibeloversættelser bliver også sammenlignet, fra den første oversættelse af det Nye testamente ved Oddur Gottskálksson i 1540 til den sidste oversættelse, som udkom 1981. Andre tekster fra den ældre og yngre litteratur bruges også som sammenligningsmateriale, samt citater fra Islands universitets ordbogs database. I en indledning gives der et oversigt over Bibeloversættelsernes historie og bogens kilder og metodik. Den sidste del er alfabetiserede orlister og registre med ordsprog, idiomer og liste over "hovedord", (ordforbindelsernes vigtigste ord, som laver deres "kerne"). Forfatteren er professor ved Háskóli Íslands.

Noreg

Svein Nestor

Bergenholz, Henning og Lise Cantell, Ruth Vatvedt Fjeld, Dag Gundersen, Jón Hilmar Jónsson, Bo Svensén. Nordisk leksikografisk ordbok. Skrifter utgitt av Nordisk forening for leksikografi i samarbeid med nordisk språksekretariat. Skrift 4. Universitetsforlaget. Oslo 1997. 348 sider.

Nordisk leksikografisk ordbok inneheld ca. 1 000 faguttrykk frå leksikografi og nærskylde emne i språkvitskapen. Ca. 720 av uttrykka har dels definisjon, dels djupare forklåring om tyding og bruk. Boka er redigert på norsk bokmål, men alle artiklane har tilvisingar til ekvivalentar på dei andre nordiske måla dansk, finsk, islandsk, svensk og nynorsk, attåt til på engelsk, fransk og tysk.

Alle artiklaene har tivising til ei emneklassifisering og ei fagleg innleiing. Med det gir ordboka ei omfattande og grundig forklåring på termbruken i leksikografi og visse delar av språkvitskapen. Det er også med litteraturtilvisingar.

Den faglege innleiinga dreg opp grensene for fagområdet leksikografi. Boka gjer og greie for dei viktigaste delområda og omgrepa i faget, og ei systematisk klassifisering utfyller den faglege innleiinga.

Boka er nyttig for alle som arbeider med leksikografi, både som hjelp til å finne en term for et begrep en vil uttrykke, og som en hjelp til å forstå faguttrykk en møter i teoretiske framstillinger av faget.

Berkov, Valerij: Norsk ordlære. Universitetsforlaget 1997. 224 s.

Boka er ei systematisk framstilling av dei viktigaste problema i norsk ordlære. Forfattaren, som har teki doktorgraden i leksikografi, er professor i nordisk filologi ved universitetet i St. Petersburg og har mellom anna laga ei russisk-islandsk og ei stor russisk-norsk ordbok. Ei stor norsk-russisk ordbok er i ar-

Ny språklitteratur

beid. Det er verdfullt at ein så kompetent fagmann med ikkje-nordisk bakgrunn ser på det norske ordtilfanget på nært hald.

Bondevik, Jarle og Oddvar Nes, Terje Aarset (redaktørar): Målsamlingar frå Christiansands og Agershuus Stifter av Ivar Aasen. Skrifter frå Ivar Aasen-selskapet. Norsk Bokreidingslag. Bergen 1997. 188 s.

Boka inneheld grammatiske utgreiningar og leksikalske samlingar som vart resultatet av granskingsferdene til Ivar Aasen og opphald han hadde i store delar av Sør-Noreg i 1840-åra. Til boka har Oddvar Nes skrivi ei innleiing på 30 sider. Det er òg med interessante kart som syner reisene til Aasen frå hausten 1844 til og med hausten 1845.

Bondevik, Jarle og Gjert Kristoffersen, Oddvar Nes, Helge Sandøy: Språket er målet. Festskrift til Egil Pettersen på 75-årsdagen 4. mars 1997. Alma Mater forlag 1997. 219 s.

Av dei 18 artiklane nemner me: *Kvalitativ eller kvantitativ sosiolingvistikk* av Gunnstein Akselberg, *Normalisert talemål – en verdi eller en uting?* av Einar Lundeby, *Stedslokaliserende på og i* av Jon Erik Hagen, *Språkkonsulentens dilemma* av Helge Omdal, *Norsk eller svensk i fire mellomalderdiplom frå Jämtland og Härjedalen* av Magnus Rindal og *Rettskrivingsprinsipp og stadnamnormering* av Lars S. Vikør.

Faarlund, Jan Terje og Svein Lie, Kjell Ivar Vannebo (redaktørar): Norsk referansegrammatikk. Universitetsforlaget 1997. 1223 s.

Denne store vitskaplege grammatikken tek for seg skriftspråket, ikkje talemålet. Han femner berre om morfologi og syntaks. Fonologi er ikkje teki med. Grammatikken er deskriptiv. Han er den største grammatikken som nokon gong er skriven over norsk mål.

Hammond Rossbach, Hans: Polydoras bok: Pax forlag. 1997. 133 s.

Boka er sett saman av små artiklar om etymologiske emne. Boka er meint for folk flest, og inneheld mykje interessant, først og fremst frå nordiske mål, tysk, engelsk og fransk, men og frå latin og gresk og dei latinske måla. Forfattaren er latinar av utdanning og er ein kjend esperantist.

Kruken, Kristoffer (red.) og Terje Aarset: Norsk Navnebog [1878]. Ivar Aasen-instituttet 1997. XX + 147 s.

I *Norsk Navnebog* er namna sette opp i tre register: *Norske Navne*, *Fremmede Navne* og *Nydannede Navne*, noko som har gjort det noko vanskelig å bruka boka som oppslagsbok. For å bøta på dette er det utarbeidd eit omfattande fellesregister på om lag 3 500 namn og namneformer. Det er også funni plass til namn, namneleder og namneformer som er omtala utanom dei tre registra, i kapitla *Om vort Forraad af norske Navne*, *Om Navnenes Form eller Dannelse*, *Om de norske Navnes Betydning* (bolck I) og *Om Navneskikken i det Hele* (bolck IV).

Randen, Olav: Farvel til språkmangfaldet? Boksmia 1997. 176 s.

Forfattaren har sett seg lei på at aktørar og kommentatorar i norsk målstrid ser på striden som eit særnorsk – og ofte nokså lite – fenomen, som andre land har sloppi unna eller har vaksi frå.

Han meiner for det første at språkstrid i tydinga konflikatar og bryting mellom språk og språksamfunn går føre seg overalt. For det andre meiner han at den heimlege språkstriden og språkstriden i andre land er delar av ein kamp for språkleg mangfald, for samfunn bygde nedanfrå, for retten til å vera ulik og dra nytte av ulikskapane til kvarandre, for kunnskapar og historisk innsyn. For det tredje meiner forfattaren at denne kampen kan bli avgjerande for kunnskapar og historisk innsyn.

Forfattaren har gått igjennom språktilhøve i ulike europeiske land for å visa kva vi er i ferd med å mista, og for å visa at ulik språkpolitikk gir ulik språkbruk og ulike språksamfunn. Han

Ny språklitteratur

gjer greie for dette på ein interessant og grundig måte på relativt få sider.

Skjekkeland, Martin: Dei norske dialektane. Tradisjonelle særdrag i jamføring med skriftmåla. Høgskoleforlaget 1997.

Boka gir eit oversyn over det vi kan kalla tradisjonelle særdrag i norske dialektar. Det dreier seg om dei norske målføra slik dei har vaksi fram frå norrønt og opp mot vår eiga tid. Den språkhistoriske utviklinga attom dialektsærmerka og teoriar som kan forklåra denne utviklinga, står sentralt i framstillinga. Attåt dette legg forfattaren vekt på å visa det grammatiske systemet i talemålet i dag. Heile vegen blir språksystemet i dialektane samanlikna med grammatikken i skriftmåla bokmål og nynorsk.

Sørli, Einar: Nynorsk riksmål. Norsk ordbok. Sørli's Bokhus. 1996. 290 s.

Sørli definerer *Nynorsk riksmål* som ein skriftspråknorm for norsk folkemål. Han byggjer på studium av dei fleste viktige dialektane – i byar, tettstader og landdistrikt – frå alle delar av landet. *Nynorsk riksmål* har som mål å fremja tilnærming mellom riksmål, bokmål og nynorsk på norsk folkemåls grunn. Nynorsk riksmål skal vera eit rikt språk med ord frå riksmål, bokmål, nynorsk, kurante dialektar, lånord – alle ord som dekker et språklig behov, skal vera likeverdige norske ord og ha norsk ortografi og norsk formverk. Ordboka er på 290 sider.

Vikør, Lars (red): Norsk Ordbok – nynorskens leksikografiske kanon? Rapport frå eit seminar på Blindern 31. mai 1996. Universitetet i Oslo. Institutt for nordistikk og litteraturvitskap. 1997. 93 s.

Norsk ordbok har undertittelen *Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet* og er altså ei kombinert dialekt- og skriftmålsordbok noko vi ikkje finn maken til mange andre stader. Dette ordbokprosjektet kom i gang i 1930. I 1940 var det dei kallar "grunmanuskriptet" ferdig. Det første heftet

av band 1 kom i 1950, men ikkje før i 1966 var bandet *a – doktrinær* ferdig. I 1996 kom det første heftet (*gigle – glamen*) av band 4.

Av seminarinnlegga nemner vi *Om kjeldegrunnlaget for Norsk Ordbok* av Oddrun Grønvik, *Kva kan Norsk Ordbok lære oss?* av Lars S. Vikør og *Norsk Ordbok, leksikalske databaser og elektronisk publisering* av Christian-Emil Ore.

Sverige

Birgitta Lindgren

Amneståhl, Per: Tänka artiklar. Råd på vägen till klar text. Björklunds förlag 1997. 77 s.

Det här är en uppföljare till "Klar text", som utkom 1994. Det framför allt bildtexter, rubriker, ingresser och faktarutor som behandlas. Här får journalisten råd i rena språkfrågor, men också påminnelser om att inte låta sitt språk smittas av byråkratprosa, att undvika klyschor och att tänka efter när man hittar på sina egen bilder, som exempelvis "Han springer omkring som en stolt matador som just fällt sin tjur" – för så betar sig inte en matador i ett sådant ögonblick.

Cassirer, Peter: Huvudlinjer i retorikens historia. Studentlitteratur 1997. 117 s.

Retoriken upplever för närvarande en renässans i Sverige. Författaren, som själv genom sina studier av de politiska tv-debatterna på 1970-talet starkt bidragit till detta intresse, ger här kortfattad översiktlig framställning av retorikens historia på svenska.

Eriksson, Mats: Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 43. Uppsala 1997. 307 s.

Denna doktorsavhandling handlar om hur svenska ungdomar berättar i vardagliga situationer. Författaren har undersökt olika aspekter av sådant berättande, bl.a. vilka strategier ungdomarna använder för att bygga upp en berättelse och vilka språkliga och andra kommunikativa uttrycksmedel som de använder. Resultaten visar att ungdomarna har en mängd strategier för att strukturera sina berättelser och för att få lyssnaren förstå berättelsens poäng. Intressanta skillnader mellan könen påvisas. Flickor berättar mer och verkar vara duktigare på att berätta.

Grünbaum, Catharina: Språkbladet. Dagens Nyheter, Läsarservice. 1997. 142 s.

Författaren är språkvårdare på Dagens Nyheter. I den här skriften har hon samlat de språkspalter med råd och anvisningar, som hon skrivit till tidningens medarbetare. Men det är inte bara journalister som har glädje och nytta av dessa handfasta råd, som t.ex. att man inte bör använda ordet *dövtum*, att man bör hålla isär *relikt* och *relik* samt att man skall se upp med "översättningska" som soldaters *rang* efter eng. *rank*, i stället för *grad*.

Hellspong, Lennart & Per Ledin: Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys. Studentlitteratur 1997. 303 s.

I den här boken analyseras olika slags brukstexter, t.ex. lagar, annonser, protokoll, broschyrer, läroböcker och nyhetsartiklar. Författarna presenterar en egen analysmetod för sådana här texter, och ger samtidigt en översikt över den moderna forskningen på detta område. Boken riktar sig i första hand till universitetsstuderande.

Janson, Tore: Språken och historien. Norstedts 1997. 243 s.

Hur blir ett språk till, och hur försvinner det? Vad händer egentligen med latinet? När blev danska och svenska två olika språk? Kommer alla människor i världen att tala engelska eller kinesiska om tvåhundra år? Det är några av de frågor som tas upp i den här boken, som handlar om hur språken hänger ihop med historien, och historien med språket. Den behandlar många faktorer, till exempel utbildning och skriftspråk, nationalism och regioners självständighet, litteraturens och vetenskapens språk.

Laurén, Christer m.fl.: Terminologi som vetenskapsgren. Studentlitteratur 1997. 293 s.

Ny språklitteratur

I denna bok diskuteras terminologins och lingvistikens relation till varandra. Författarna ger en presentation och utvärdering av centrala områden inom terminologin.

Författarna är framstående nordiska forskare inom det fackspråkliga området i Norden.

Mer än ett språk. Om två- och trespråkigheten i norra Sverige. Red. Eva Westergren och Hans Åhl. Norstedts 1997. 245 s.

I denna antologi behandlas våra inhemska minoritetsspråk i norr – samiskan och den variant av finska som kallas tornedalsfinska eller meänkieli. Ämnet är högst aktuellt i dag, då Sverige överväger att ansluta sig till Europarådets minoritetsspråkskonvention och att därvid erkänna samiska och finska som minoritetsspråk i Sverige.

Molde, Bertil: Mera svenska i dag. Rabén Prisma 1997. 202 s.

Det här är ett urval av de språkspalter som författaren skrev i Svenska Dagbladet. Det är en uppföljare till "Svenska i dag", som utkom 1992. Det är hans hustru, Inger Molde, som har färdigställt det manus som han lämnade efter sig vid sin död 1995. Artiklarna behandlar uttal, böjning, stavning, konstruktioner – men också ursprung och betydelseförändringar med talrika paralleller till de nordiska grannspråken. Liksom allt Bertil Molde skrev är boken lättläst och fullmatad med nyttig information. Lika värdefullt som de faktauppgifter han ger är att han förmedlar en språksyn präglad av tolerans och insikten att verkligheten förändras och med den språket. Detta hindrar honom inte att med skärpa konstatera att vissa saker helt enkelt är fel. Boken är som sin föregångare nöjsam läsning för den vanlige språkbrukaren och är oumbärlig för alla som vill arbeta med språkvård yrkesmässigt.

Målföret. Medlemsblad för Nya Tungomålgillet.

Detta medlemsblad har under 1997 utkommit med 4 nummer. Förutom artiklar, insändare om det nutida språket finns även

med textprov från äldre tider väl värda omläsning och på dialekt, allt för att visa på den rikedom som finns i svenskan.

Något att orda om. Tankar kring konsten att översätta. Red. Lars Erik Blomqvist och Mats Löfgren. Norstedts 1997. 174 s.

Vad händer på den svåra vägen mellan originalet och den text vi kan läsa på svenska? Hur ser trevandet, sökandet, jakten på det rätta ordet ut? I den här boken berättar en rad erfarna svenska översättare om yrkets glädje och bekymmer. Bland de medverkande återfinns t.ex. *Caj Lundgren*, som tar upp frågan om man kan utvecklas som översättare, *Viveca Melander*, om lexikonets roll i översättandet, *Jan Stolpe*, om arkaisering och modernisering, m fl.

Ortnamn i språk och samhälle. Hyllningsskrift till Lars Hellberg. Red. Svante Strandberg. Acta universitatis Upsaliensis. Nomina Germanica. Arkiv för germansk namnforskning 22. Uppsala 1997

Bland artiklarna kan nämnas: *Oskar Bandle*: Ortnamn och kulturgeografi i Norden, *Gösta Holm*: Staten, kyrkan och ortnamnen och dialekterna i Norrbotten och *Staffan Nyström*: Jäder och Jädra . Några reflexioner. Dessutom finns en artikel om Lars Hellbergs författarskap av *Thorsten Andersson* och en bibliografi.

Språk och stil. Tidskrift för svensk språkforskning. Ny följd 7/1997. 214 s.

Bland artiklarna i denna årgång kan nämnas *Elsie Wijk Andersson*: Begreppet grammatikalisering belyst med svenska exempel och *Björn Melander*: De små språken i den europeiska gemenskapen. Boken innehåller också recensioner av språkvetenskaplig litteratur.

Stålhammar, Mall: Metaforernas mönster i fackspråk och allmänspråk. Carlssons 1997. 216 s.

Ny språklitteratur

Författaren ger en översikt över vilka metaforer som används i dagens svenska, varifrån de hämtas, hur de används. Hon går också igenom hur dessa metaforer påverkar oss och skapar attityder och reaktioner.

Svenska som andraspråk och andra språk. Festskrift till Gunnar Tingbjörn. Institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet 1997. 420 s.

Som framgår av titeln innehåller boken uppsatser om svenska som andraspråk – ett ämnesområde som Gunnar Tingbjörn i hög grad kommit att förknippas med. Bl.a. *Sally Boyd*: Minoritetsspråk som modersmål eller fadersmål: blir det skillnad? och *Dagfinn Rødningen*: Norsk som andrespråk – hva slags norsk? Men det finns även uppsatser från andra områden, bl.a. *Karl G. Johansson*: Hur idrotten blev svensk och *Kerstin Nordenstam*: Attityder till skvaller.

Svenskan i IT-samhället. Språkvårdssamfundets skrifter 28. Red. Olle Josephson. Hallgren & Fallgren. 205 s.

Hur påverkar datorn och utnyttjandet av Internet, e-post, maskinell översättning m.m. vårt språk i dag och vilka konsekvenser kan det få för svenskan i framtiden? Detta behandlas i tio artiklar i denna bok. Några absolut bestämda svar ges egentligen, men de synpunkter och iakttagelser som delges är intressanta och tankeväckande. Att datoranvändningen har satt sina spår står klart och att det är ett område som kräver stora insatser från språkvetare, inte minst då från språkvårdare.

Svenskläraren. Medlemsblad för Svenskläraryöreningen.

Detta medlemsblad har under 1997 utkommit med 5 nummer. Bland artiklar som handlar om språket kan nämnas är artiklar av *Bertil Forsman* om radiospråket (nr 2) och (nr 3).

TNC-aktuellt. Information från tekniska nomenklaturcentralen.

Detta nyhetsblad har under 1997 utkommit med 3 nummer. Förutom information om TNC:s verksamhet och om terminologiskt arbete innehåller varje nummer ett urval termfrågor.

Ut med språket! En bok om språkutveckling och pedagogisk praktik. Red. Birgitta Garme. Svenskläraryrskrift 1997. Svenskläraryrskriftens skriftserie nr 114. 157 s.

Boken innehåller artiklar som belyser barns och ungdomars språkutveckling ur olika aspekter. Bland artiklarna kan nämnas *Catharina Nyström*, som tar upp vad eleven behöver ha med sig i sin språkliga verktyglåda när han lämnar skolan, och *Ulla Ekwall*, som redovisar en undersökning där textanalys med grammatisk inriktning visats sig vara stimulerande för elever i skolår 6.